

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Niemi-Pynttäre, Risto

Title: Anne Carson: Lyhyet luennot

Year: 2021

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittaja, 2021

Rights: CC BY 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Please cite the original version:

Niemi-Pynttäre, R. (2021). Anne Carson: Lyhyet luennot. Maailmankirjat : käännöskirjallisuuden verkkolehti, 19.12.2021. <https://www.maailmankirjat.ma-pe.net/anne-carson-lyhyet-luennot/>

Anne Carson: Lyhyet luennot

[AM/31 ADMIN](#)

Lyhyet luennot
Anne Carson

RISTO NIEMI-PYNTTÄRI (19.12.2021)

Tarkoitukseni oli lukea nopeasti Anne Carsonin *Lyhyet luennot*, mutta en onnistunut, ja syytä siihen aavistellaankin teoksen johdannossa. Lukijan asetuksissani oli ollut ns. automaattinen tekstinkäsittely päällä: lukeva automaatti minussa toimi kuin Aristoteles. Se ketjutti lauseet yhteen syy- ja seuraussuhteiden mukaan, tavalla joka Carsonin mukaan on kritisoitavaa
Aristotelien *Runousopissa*:

"Aristoteles kertoo meille, että hyvässä tarinassa kaikki tapahtuu jonkin toisen asian seurauksena"

Vaikka Carson on antiikin runouden professori, sillä ei ole mitään suoraa tekemistä hänen lyhyiden luentojensa kanssa. Hän itse kokee aristoteliset tarinat pitkästyttävänä. Johdannossa kuuluu siis tekijän ääni, ja Carson kertoo kääntyvänsä Aristotelien sijaan pellolla kyykistelevien eukkojen puoleen. Vaikka nämä vastaavat, että ei heiltä kannata kysyä. Pian selviää, että he tietävät kaiken "lumisista pelloista ja muusta..."

Carsonin lauseiden välissä on katkoksia ja avaruuksia kuten runoudessa, ja muutenkin hän paljastaa milloin lukijalla on automaattinen tekstinäsittely päällä. Heti teoksen avauslause näyttää loogiselta, mutta ei ehkä ole:

"Varhain eräänä aamuna sanat olivat poissa (words were missing). Ennen sitä sanat eivät olleet (words were not). Tosiasiat olivat, kasvot olivat. (facts were, faces were)" (Salmela/Carson) s.13.

Automaattisesti lauseita päässäni ketjuttava aristoteles-kone täydensi ensin tekstiä sanalla "poissa": sitä ennen sanat eivät olleet poissa. Tein virheen, kun nopeaa lukemista varten olin antanut automaatille luvan lisätä jokaiseen tekstin aukkoon, sanaa vailta olevaan kohtaan, täydennyksen: "sana poissa".

Aristoteles -koneen avittamana voidaan lukea kaikki runous siten, että se ei hätkäytä. Jännitteinen, aukkoinen teksti ketjuuntuu pitkävetoiseksi (kuten Carson toteaa). Mikään ei muuta kulkua, jos lukija antaa automaatin lisätä kaikkiin ojiin sillaksi kaksi riukua: "sana poissa".

Ihailtavan tarkasti ja onnistuneesti Aki Salmela kuuntelee tekstien elliptisyyttä, ja saa paitsi sanat, myös aukot toimimaan. Toinen esimerkki etenemistä nyrjäyttävästä logiikasta on Lyhyt luento Asumisesta:

"Tässä on yksi juttu, josta on apua, jos sinulla ei ole taloa. Käytä useita hattuja – ehkä kolmea tai neljää. Riisu sateen tai lumituiskun sattuessa ne hatut, jotka kastuvat." (s21)

Tällaisten hattuja suosivien absurdien juttujen yhteydessä puhutaan surrealismista, kyllästymiseen saakka. Mutta surrealistinen lyhytproosa päättyisi hassuun mielikuvaan, eikä kehottaisi ratkaisemaan arvoitusta kuten Carson. Teksti päättyy sanoihin: ”jos olit ymmärtänyt alkuperäisen ohjeeni”. Lue siis tarkemmin hattujen käytöstä !

Carson ottaa lukijan mukaan tekstiin. Usein Carson-analyyseissa tarkastellaankin sitä, millaisin keinoin hän saa lukijan täydentämään tekstiä. Ei riitä että ”lukijalle jätetään tilaa”, hänelle jätetään häiritseviä aukkoja, ja teksti on runon tavoin elliptistä. Pikainen ja huolimaton lukeminen, tämä automaattimme, ylittää helpot aukot vaivattomasti. Carson saa jollain keinoin tuon automaatin pois päältä.

Lyhyiden luentojen yhteydessä voitaisiin puhua perinteisistä arvoituksista, jotka asettuvat lukijan tielle ratkaistavaksi. Juonelliset arvoitukset ovat suhteellisen yleisiä lyhyissä kertomuksissa, satasanaisissa tai short short stories tyyppisissä pikatarinoissa. Ne suosivat tarinan etenemisessä eksytyksiä ja yllättäviä loppuja. Anne Carson ei kuitenkaan tee juonellisia harhautuksia, vaan arvoituksen tavoin *Lyhyissä luennoissa* haastetaan lukija ajattelemaan asiaa ja olemaan tarkkana. Arvoitus on tehokas, se herättää ajatuksen ja pysäyttää automaatin.

Jo toinen luento tuntuu päättyvän arvoitukseen:

”Jokaisessa kertomassani tarinassa tulee vastaan piste jonka tuolle puolen en näe. Ihoan tuota pistettä. Sen tähden tarinankertojia kutsutaan sokeiksi – se on pilkkanimi.” (15)

Teoksen loppuvaiheessa Carson palaa kysymykseen, ja tuntuu kutsuvan lukijaa paikalle.

Johdannossa Carson puhuu sanoista ja tarinoista, tarjoten klassisesti lukuohjeita *Lyhyisiin luentoihinsa*. Sananmukaisesti lyhyt luento ei kestä kauaa, mutta sisältää paljon. Somennoksen nimi on osuvasti valittu. Alkuperäinen nimi *Short speech*, tuntuu olevan samoin tiettyä tilannetta varten ennalta laadittu esitys, ei mikään spontaania höpinää. Jollain tavalla tähän viittaa Johdannon loppu, tekijä kertoo kirjoittaneensa 53 vihkoa, joista jäljellä on enää kolme:

”Luin vihkosia joka päivä samaan aikaan kunnes eilen miehet tulivat viemään ne pois. Panivat ne laatikkoon. Lukitsivat sen. Sitten katselimme yhdessä maisemaa. Heidän ohjeensa olivat selvät, minun tulee jäljitellä peiliä..Itse asiassa odotin koko ajan, että he lähtisivät ja pääsisin täydentämään kohtia, joita olin unohtanut.”

Onko Carsonin tekstien aukkoisuus, arvoituksellisuus, lopultakin vain kohtia, joita hän on unohtanut täyttää?

Joka tapauksessa tekijälle oli jäänyt kolme vihkoa, niitä täydennellessään hän jupisee Aristotelesta vastaan, tarinan todennäköisyyttä ja välttämätöntä kehityskulkua vastaan. Mitä iloa niistä olisi?

Anne Carson tunnetaan parhaiten esseistinä. Sisällön puolesta *Lyhyet luennot* tuntuvatkin olevan esseitä, joissa kokeillaan lyhyttä muotoa. Mutta, toisin kuin esseissä, mukana on myös fiktiota, kuten arvoitus kuninkaasta, joka katsoo ”ulos maailmaan, oman aikansa kaikkein kuuluisampaan vankilaan.”

Aiheidensa puolesta *Lyhyet luennot* ovat esseiltä. Kirjallisuus ja kuvataide on vahvasti esillä, usein anekdootteina. Säveltäjä Prokofveviin liittyvä seikka voisi hyvin olla totta:

”Prokofjev oli sairastunut eikä voinut osallistua ensimmäisen pianosonaattinsa esitykseen kun joku toinen soitti sen. Hän kuunteli sitä puhelimen välityksellä.” Teksti on otsikoitu nimellä ”Pettymyksiä musiikissa” (22).

Carson kertoo anekdootteja tekijöistä, juttuja, jotka tuntuvat keksityiltä, tarinan ehdoilla syntyneiltä:

”Kafka piti kelloaan puolitoista tuntia etuajassa. Felice laitto sen jatkuvasti oikeaan aikaan.”

Lukija sysätään tässä mahdollisten johtopäätösten keskelle: johtuivatko kaikki Kafkan ja Felicen ongelmat puolentoista tunnin aikaerosta? Vai onko taustalla ehkä vanha macho-vitsi? Kun mies menee naisen luo, hänen sanotaan käyvän virittämässä kellonsa. Carson päättää tarinan tätä paremmin, esittää Kafka naiskäsitystä ilmaisevan anekdootin, joka on silkkaa runoutta:

Kafkan elämän loppuvaiheessa ”kun lääkärit olivat kieltäneet häneltä puhumisen, hän jätti lasisia lauseita pitkin poikin lattiaa. Feliceen, yksi näistä kuuluu, oli jäänyt jäljelle liian paljon alastomuutta” (34.)

Vaikka tästä voisi tunnistaa vastavedon macho-vitsille, ja huomion siitä mitä etäisyys Feliceen ehkä oli, Carson puhuu vielä lasisista lauseista. Ja samalla hän tekee sellaisen, ehkä lukija on vaarassa kompastua lopuksi sellaiseen.

Saman tyyppinen on Bronten -sisaruksista kertova juttu. Sen alku olla totta. Teksti alkaa anekdoottimaisesti: illalla rukoustuokion jälkeen sisaruksilla oli tapana kiertää salongin pöydän ympäri, ja kiertäminen jatkui koko loppuillan.

Sitten juttu kehittyy outoon suuntaan: Emily kiertää kehää niin kauan kunnes kuolee, Anne jatkaa jonkin aikaa ja kuolee. Lopuksi kertoja toteaa: ”ja nyt sydämeni palaa halusta kuulla Miss. Bronten kävelevän, kävelevän eteenpäin, yksin.” (45).

Mikä seuraleikki tämä on? Tietävästi he kirjoittivat yhdessä, ehkä tässä siitä kyse. Onko ”miss. Bronte” lopulta monikko? Arvoituksellisesti teksti on otsikoitu nimellä Carlote.

Suojapaikasta -luennon nimi saattaa viitata keskiaikaisen varkaan, Françoise Villonin runoon. Siinä testamentataan piilopaikka toiselle varkaalle: harhauttavia ilmaisuja käyttäen kerrotaan reitti erääseen vajaan. Carsonin käytössä vajasta on tullut suojapaikka, ja jonne hakeutumista varten lukijalle annetaan avaimet:

”Kirjoitan tätä sinulle niin vääräksi kuin suinkin. Vaihda ovi kun lähdet, siinä lukee. Nyt kerrot minulle, miten väärin se on, miten pitkään se hehkuu. Kerro pois.” (58).

Anne Carson: *Lyhyet luennot*, suom. Aki Salmela, Poesia 2021

Risto Niemi-Pynttari on kirjoittamisen dosentti Jyväskylän yliopistosta.